

Bakk István

A Pálos Rend szerepe a magyar nemzet életében

A románkori egyház kegszerei között a kereszt a Megváltó felfeszített alakja, a mai felfogástól eltérően volt ábrázolva. Nevezetesen a realisztikus felfogás, mely szerint Krisztust, mint a kereszten kiszenvedett Isten-embert, szenvedése élénk nyomaival állította a hívek szemei elé a művész, a román korszakban szinte tel-

*A Hagia Szophia
A trónoló Jézus képe*

*A Pantokrátor Krisztus
a Szent Koronán*

*Szent Özséb üvegablak.
Petőfiszállás, Szentkút*

jesen ismeretlen volt. Úgymint a kopt keresztény ábrázolásban és a magyar Szent Koronán, a trónon ülő Jézus az ideálisnak mondható, az életet és szeretet sugárzó képe.

A magyar Pálos Rend alapítója az Özséb nevet vette fel elődjétől, S. Eusebius vértanúról. Pannónia első ismeretes vértanúja, Eusebius, Cibalis (Vincovice mellett) püspöke valószínűleg Valerianus uralkodása alatt (235-259) szenvedett vértanúhalált.¹

¹ Balics Lajos: A kereszténység története hazánk mai területén a magyarok letelepedéséig. Bp., 1901. SZIT kiadása, p. 38. Továbbá: Bakk István: Miért fontos a magyar nemzet számára a Pálos-rend magyar központúsága? Fényüzenete MVSZ (MVSZ-Magyarok Háza, Csontváry-terem) előadása. Elhangzott 2008. augusztus 19-én.

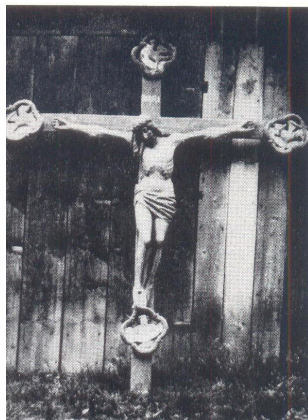
Kopt kereszt

Pilisszántói kereszt

Özséb² a II. András Magyarországi fővárosában, Esztergomban született 1200 elején, derék, előkelő szülőktől. A Szent István által alapított káptalani iskolába járt Esztergomban.

Özséb az esztergomi érseki egyház kánonoka lett, mint tanult egyházi ember közvetlenül érezte II. András kül- és belpolitikájának hatását. Még gyermek Özséb, amikor II. András trónra lép, vele együtt a merániai család és minden rokona, barátja, aki szeretett könnyen élni, ellepte a királyi udvart. Olyan helyzet alakult ki, hogy egyszerre csak azon vették észre magukat

Feszület a 1480-90 évekből

az ország vezetői, hogy háttérbe szorulnak. Sikerül a legnagyobb nádort (3 király nádora volt), Mok-ot (Bakmonostor /Bátmonostor alapítója) is 1210 körül kiszorítani a hatalomból.³ Minden előkelő helyet, javadalmazó állást kezd Gertrudis környezete elfoglalni és az országban teljesen otthonosan viselkednek. A király a teljes királyi vagyont elajándékozza az idegeneknek. Még olyan fontos főpapi székre, mint a kalocsai érsekség is, Gertrúd Berchtold nevű öccse kerül. A pápa által vizsgálatra kiküldött salzburgi érsek Berchtold al-

kalmatlanságát állapítja meg.

Özséb esztergomi kanonok a politikával szemben a jámborság-, keresztény önmegtadadásnak, a felebaráti szeretetnek él és a saját félrevonulásáról is gondoskodott, hogy a szent magányban háborítatlanul gyakorolhassa a keresztény erényeket.

Szándékát, hogy előbb megvalósíthassa, előre nem látható akadályba ütkö-

² Özséb (Eusebius) elején 1200-ban született Esztergomban (Árva Vince atya vatikáni levelezése alapján.) „Nasce ad Esztergom all' inizio degli anni 1200.”

³ Mok nádor, aki a bakmonostori, illetve bátmonostori székelységet Arad mellé telepíti át, II. András király elől átmenekítve őket. Lásd erről még: Bakk Erzsébet-Bakk István: A székely vezetőréteg az Árpád korban 1-2. rész. In: Dobogó 2009. VIII. évf. 4-5. szám Megjegyzés: Az átköltözés viszonylag könnyen zajlott ebben a korban, hiszen a székelység mindig könnyen mozgatható hadinép volt. Nem tévesztendő össze a különböző szerzők által megnevezett, úgy mint „királytelepítések, határör- és csatlakozott, nyelvváltó” stb. megnevezések, hiszen ezekre vonatkozó oklevéli hivatkozások nincsenek.

Wacien nembéli István, váci püspök pecsétje, a későbbi esztergomi érsek. (Tragor Ignác: Vác története. Váci Múzeum Egyesület, Vác, 1927. 27. oldal.)

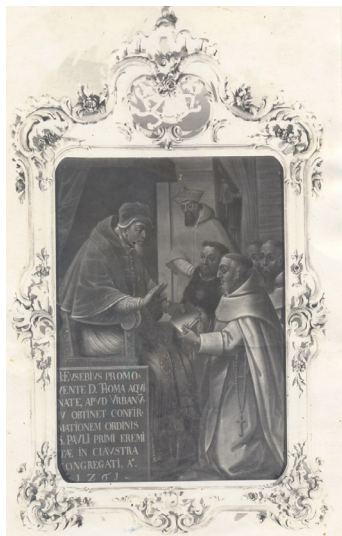
zött, az 1241/42-ben bekövetkezett szomorú emlékü tatárpusztítás miatt.

A fékezhetetlen mongol hordák hadjáratukkal romba döntötték a vallás és a polgárosodás harmadfél századon át létesített műveit. Az erdők rengetegeit nemcsak az Istennek élő jámbor remetek, hanem a földön futók ezrei népesítették be.

1246-ban Özséb atya Váncsa (Waczian) érsek⁴ engedelmével a pilisi hegységbe indult 6 társával. Egy hármas barlangba költözött, ahol a Szent Keresztről⁵ elnevezett kis remete kápolnát építette.⁶ Özséb atya a pilis-szentkereszt-i templomban oltárt állíttatott a Magyarok Nagyszennyének, Szűz Máriának.

Már csak az apostoli szék jóváhagyását nélkülözte a szerzet, ezért őt társai megegyezésével Rómába indították el. IV. Orbán⁷ ült Szent Péter székén, a Szentatya előtti ügyének megnyerésére Tamást (később, 50 év múlva Aquinói-szent) a kor legnagyobb egyházi tudósát kérte segítségül.

Tamás közbenjárására fogadta a pápa Özsébet⁸ és Pált, a veszprémi püspököt szólította fel az ügyben a véleményadásra és a szabályok kidolgozására.

A képen látható IV. Orbán pápa, Boldog Özséb, Aquinói Szent Tamás, Váncsa (Waczian) érsek, magyar pálos atyák. T. Dolabella festménye

4 Váncha (Waczian) István esztergomi érsek, ő 1252-ben az első magyar kuriális bíboros. A kuriális bíboros: a római kúriában hivatalt betöltő bíboros. A kuriális bíborosi kollégiumon belül a papi rendhez tartozik.

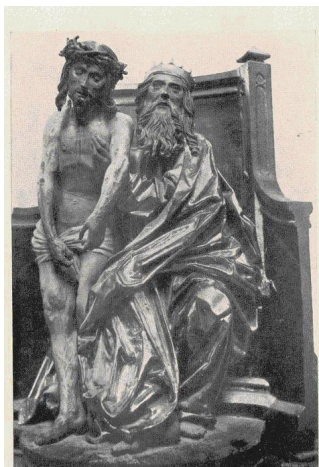
5 A Szent Kereszt megtalálásának tiszteletére. A csúcsíves templomhoz észak felől négyszögletes monostor csatlakozott az együtt lakó remetek számára, magas fallal körülvéve.

6 Szántó környéki híres hármas barlangja alatt, a forrás mellé letűzte a szent keresztet, s felírta rá ezt: „In Cruce salutis” (Keresztben az üdvösség) jelmondatát. Forrás: < www.katolikus.hu/legend.html 2009. június 9. > Lásd még: Ipolyi Arnold 1250-ben az Özséb által alapított főmonostor helyét prope Santo, vagyis Szántó közelében határozza meg. Lásd még: prope Szántó-t az oklevelekben is.

7 **Eredeti neve:** Jacques Pantaléon **Születési ideje:** 1195 k., Troyes **Megválasztása a pápai trónra:** 1261. augusztus 29. **Felszentelése:** 1261. szeptember 4. **Pontifikátusának vége:** 1264. október 2. **Előző pápa:** IV. Sándor **Következő pápa:** IV. Kelemen Orbán uralkodása tehát 1264. október 2-án ért véget perugiai halálával. A Corpus Christi ünnepének bevezetőjének ünnepén a Perugia katedrálisában helyezték örök nyugalomra.

8 **Thomoso Dolabella (1628-35) festménye Boldog Özséb IV. Orbán pápa előtt a festmény (Częstochowában található jelenleg)** Gyöngyösi Gergely:... „az Úr 1262-ik évében Özséb, az első prior provinciális, néhány testvér kíséretében elment IV. Orbán pápához, és ügyében Aquinói Szent Tamás volt segítségére a pápai udvarban.

Bártfa, Szentháromság

jogú szerzetestársaival elkezdte a rend építését, amelybe lassanként bevonta a környék barlangjaiban élő remeteket is, folyamatosan tanítva őket közösségi imádságra, a Szentháromság ismeretére, a katolikus igazságokra.

Ezután 17 évig kormányozta Özséb a mindinkább fejlődő kolostort és 1270. január 20-án az általa alapított szentkereszti kolostorban, társainak szívszakasztó zokogásai között halt meg. A magyar urak bőkezűsége és a honi szeretet eredményeként egyre bővült a rend.

A veszprémi püspök 1263-ban kelt levele szerint Szent Ágoston szabályát kövessék, továbbá a veszprémi főpásztor levelében a kolostorok neveit is közli: Szent Ilona, Szent Magdolna (Kókúton), Szent Jakab, Szent Erzsébet Badacsonyan, Szent Imre, Szent Magdolna (Eleken) Szent Domonkos. Már működik ebben az időszakban a patacsi,⁹ a szentkereszti és a dubicziai kolostor. „Az egyházi

A magyar Pálos Rend confráterei Eggerer András pálos szerzetes, történet író által megörökített oklevélhez hasonló dokumentumot kaptak

9 Patacs (Ürög, Jakabhegy) 1225 k. Szent Jakab. *Bertalan pécsi püspök* (1219-1247) III. Honorius pápa 1220. augusztus 25-i nagyon és komoly, és mértéktartó levélben hivatkozott a pécsi püspök törvényszerű életkorára és elrendelt egy szigorú vizsgálatot; hogyha a kánoni életkor ténylegesen hiányzott volt, akkor a püspökké választást semmisnek kell nyilvánítani, a továbbiakban úgy rendelkezett, hogy a püspököket csekély ismeretei miatt, a püspökség egyházi igazgatásától eltiltotta. „Intellecto to in duobu... In. Koller: Historia Tom. II. pag. 49.

Patacs (Pécs) 1334 Szűz Mária. 1334-ben Kelemen pécsi püspök alapította a jakabhegyi pálosok részére, akik a rablótámadások miatt ide költöznek. Csak átmeneti kolostor volt, mert később a jakabhegyi kolostor újból működött. 1543-ban szűnt meg. Knapp É: Pálos gazdálkodás a középkori Baranya megyében. 1994. 302. p.; In: Varia Paulina I. Pálos rendtörténeti tanulmányok. Csorna, 1994. 62-103. p.

Megjegyzés még: 1393. november 19-én A pécsi káptalan előtt Mihály, az iregi ágostonrendi kanonokok prépostja a patacsi pálosoknak visszaadja malmukat. Fejér X/2. 134. és a DL 7903

A következő jelentős lépés a rend szempontjából Gentilis bíboros¹⁰ magyarországi működésével kapcsolatos, hiszen ekkor kapta meg a rend a pápai megerősítést a végleges ágostoni regula követéséről.¹¹

„A Pálos Rend őrizte meg a legjobban Esztergom ősi liturgiáját. A rend Szent Ágostont is bevette a Confiteorba, és a Mindenszentek litániájába is kiemelt helyen szerepel az ő neve. A főegyházmegye az „Iste confessor” kezdetű himnusz énekli, míg a remeteszerzet az ünnep saját himnuszait, melyek közül a legjelentősebb: a „Flos cleri norma praesulum” (De santo Augustini ad laud.)”¹²

A Pálosok Szent Ágostont dicsőítő Himnusza:

„Virág, a papság rendje szerint

*„Már a mennyei királyság javait élvezed Salamon gyermekeivel együtt
Már szemtől szemben látod a hatalmas uralkodó Isten lakhelyét és az édes nyugalmat.*

*Esedezünk, Atya, hogy közbenjárásoddal minden bűn (ünk) eltörlése után
egyesüljünk az ég lakóival. Ezt adja meg a Mindenható Atya, az Egyszülött
(Fiú) és a Szentlélek. Amen”¹³*

XXII. János pápa 1328-ban újabb kiváltságokkal ruházta fel a rendet, ekkor már Szlavóniában, Dalmáciában és Isztriában is felépültek monostoraik. Megtelepedtek Palesztinában és felvették a kapcsolatot a németalföldi remetékkel, akik szintén átvették a magyar pálosok szabályzatát.¹⁴

¹⁰ A ferences-rend tagja.

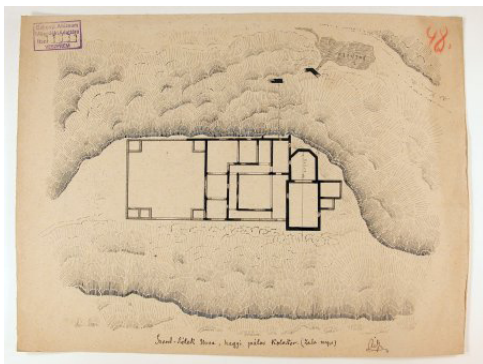
¹¹ XXXVIII. Eremitae S. Pauli, in Hungaria regulam S. Augustini profitentur. A. 1308.

Dilectis in Christo filiis, Priori Prouinciali, Fratribus S. Crucis de Eremo, per Hungariam constitutis, tam praesentibus, quam futuris, in perpetuum. Qui saecularia desideria abnegantes ad coelestia promouenda festinant, se subdendo regularibus disciplinis, sunt non immerito in suis votis efficaciter promouendi, vt inceptum cursum eo facilius valeant feliciter consummare; quo sibi viam propositam perspexerint certiores; et praecipue, qui carnem suam cum vitiiis et concupiscentiis crucifigere cupientes, pro crucifixi gloria, saeculi vanitate relicta, sub regulari habitu, spontanea virtutum domino famulantur. Saepe petitio vestra nobis exhibita continebat, quod quondam Prouincialis, et alii Priores, ac Fratres dirersorum locorum vestrorum, olim ad felices recordationis Vrbani IV. praesentiam accedentes, sibi humiliter supplicarant, vt eis regulam B. Augustini, ad quam de cultu eremitico se transferre cupiebant, concedere dignaretur; quorum precibus misericorditer annuens, bonae memoriae Paulo, Wesprimiensi Episcopo, suis dedit literis in mandatis, vt eis, dummodo, de quibus sustentari possent, facultates habeant, regulam ipsam apostolica auctoritate concederet, si ei expediens videretur; et quia per inquisitionem ipsius Episcopi compertum extitit, quod tunc temporis non erat eis competentia facultatum, quae sufficeret ad obseruantiam regulae memoratae, concessioni huiusmodi supersedens, eadem auctoritate indulsit eisdem, vt in praedictis locis et domibus, quibus tunc erant tanquam licita collegia, in cultu eremitico liceret ipsis de caetero domino famulari. Cum itaque in tantum, vt asseritis, vestrae largitione diuina excreuerint facultates, quod de ipsis potestis iuxta exigentiam ipsius regulae, congrue sustentari, vobisque non liceat auctoritate propria nouum Ordinem instituere, aut etiam recipere aliquam de regalibus approbatis; nobis supplicastis humiliter, ut eandem S. Augustini regulam, per quam in salutis semitam valeatis dirigí, ab eo, qui via, veritas et vita est, vobis concedere dignaremur. Nos itaque vestrum pium et fixum propositum attendentes, dignumque arbitantes et congruum, vt loca religione conspicua, apta obseruantiae regulari, in quibus feruet charitas, refolet honestas, virtutum plantaria, per bonum operum studia, et praeclara merita sanctitatis iugiter reuirerescunt, approbatae religionis insigniis efferantur; vestris piis precibus annuentes, dictam S. Augustini regulam, vobis auctoritate, qua fungimur, duximus concedendam: statuentes vt eadem a vobis et successoribus vestris, perpetuo futuris temporibus inuiolabiliter obseruetur (sequitur ipsa regula) Anno MCCCVIII. Annal. Ord. S. Pauli Eremitae Libr. I. cap. 5. p. 101.

¹² Török József: A magyar pálosrend liturgiájának kialakulása és főbb sajátosságai (1225-1600) Bp., 1977. p. 88.

¹³ ford: Virág Barnabás

¹⁴ A XIV. században már adatolhatóan tudjuk, hogy rendi előírás volt Remete Szent Pál és Szent Ágoston zso-

Lesenceistvánd-Uzsaszentlélek, Szentlélek kolostor

Híres tudós rend volt a magyar alapítású szerzetesrend. Néhány példa a magyar Pálos Rend tagjai közül:

Báthory László, ki 1457 körül működött és a Szentírást (*Sacra Biblia et plures sanctorum historias in hungaricum idioma transtulit*) lefordította,¹⁵ továbbá több szentnek a legendáját is magyarra fordította; Tatai Antal, budaszentlőrinci hitszónok, ki 1474-ben a Pálos Rend régi missaléját és breviáriumát szerkesztette, melyekből az utóbbi 1540-ben, Velencében jelent meg Liechtenstein Péter nyomdász nál. Szombathelyi Tamás a Pálos Rend generálisa, ki meghalt 1486-ban.

Kéziratban több latin munkát is hátra hagyott.

Bakk István¹⁶ pálos generális, aki tanult és nagy tehetségű, az Isten Igéjének kiváló hirdetője volt. 1517-ben halt meg.

Csanádi Albert,¹⁷ aki 1515-ben élt és a több latin és magyar munkákat írt. Gyöngyösi Gergely, a rend generálisa, ki 1545-ig élt és több fontos munkát írt.¹⁸

lozmájának szövegeit másolni. A pálosok különösen nagy hangsúlyt fektettek kódexek és szerkönyvek gondos másolására és nyomtatására, hiszen az istentisztelet alapját képezi a könyv. „Szívük bíborát lelkük aranyát festették ők a kódexekbe.” Megjegyzés: A pálos szerzetesek így például Csanádi Adalbert, Hadnagy Bálint, Szombathelyi Tamás, Váci Pál és Zalánkeményi János, Dombró Márk, Gyöngyösi Gergely = Gregorius Coelius Pannonius) is - a magyar nyelvű szertartáskönyveket legalább annyira fontosnak tartották, mint a latint. A *Rituale Paulinorum* XV/129 kötetben levő konstitúciókat Gyöngyösi Gergely nyomtatásban közrebocsátotta. Továbbá Aurelius Augustinus regulájának latin szövegének 61 szabály mindegyikét magyar nyelvű magyarázatokkal látta el. A magyarázó részben Szentírás idézetek, Szent Ágoston más írásaira is utal a szerző.

15 Lásd a *Vitae Fratrum*...-ban (*Varia Paulina* III.) és a *Ex Gyöngyössino* 3. ad annum 1457. In: *Varia Paulina* III. Gyöngyösi Geregely: I. Remete Szent Pál Remete Testvéreinek Élete, pilisszántó: Fráter György Alapítvány, 1998. fordították: Árva Vince, Csanád Béla. Csonka Ferenc Továbbiakban: *Varia Paulina* III. Lásd a Jordánszky kódexben.

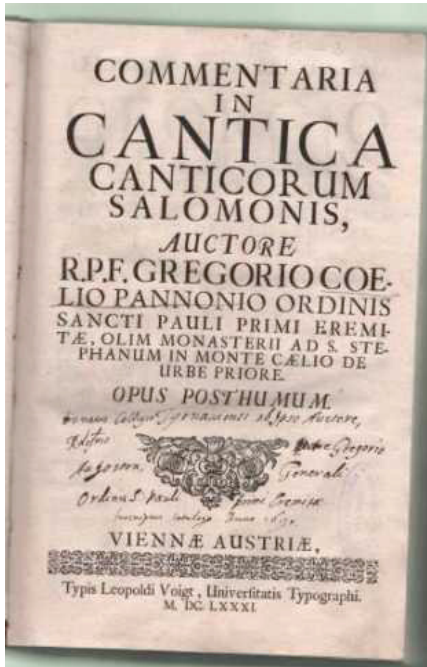
16 *Ex Gyöngyössino* cap. 75. (Kézirat)

17 *Ex Gyöngyössino* ad annum 1515.

18 Gyöngyösi Gergely, Gyengyesino = Coelius Pannonius, OSP (Gyöngyös, Heves vm., 1472-1545): Lásd erről Knapp Éva tanulmányát. Továbbá: Schrauff Károlynál, Eggerer Andrásnál, Bakk Istvánnál is. A magyar pálos rendfőnök. – Az egyházi pályáját hitszónokként kezdte. Teológiai és jogi dr. 1496-1500: és 1506-12: Lórántházi István rendfőnöki titkárrá kinevezte. (Lórántházi István pálos atyáról önálló tanulmányban fogunk megemlékezni.) Hálából ezért 1510-ban traktátust állított össze *Epitomata* címmel, melyben summázta a rend generálásának tendenciáit. 1512-19: Rómában a Monte Coeliön lévő kolostor, magyar zárándokház priorja. Az években írt munkái közül a *Directorium... fratrum officialum* (Róma) a pálos rend szervezetét, szellemét, a szerzet életét korszerűsíti, a *Declarationes constitutionum* (Uo., 1520) a jogtudományi kommentárja. 1520-22: Magyarország-i rendfőnök. Kolostorokban forráskutatásokat végzett, több mint 80 kolostort keresett fel a magyarországi, szlavóniai, németországi pálos kolostorok oklevél anyagát lajstromozta, másolta, anyagot gyűjtve tervezett rendtörténetéhez, a rendi jegyzékéhez (*Inventarium*). Valószínűsíthető, hogy ezek voltak az országban Boldog Özséb atya alapításainak és azt követő legkorábbi alapítású kolostorok ezért kereste fel ezeket a helyeket.

Kiadta a *Decalogus de beato Paulo* (Krakkó, 1532) beszédgyűjteményét. 1538-ban másodszor választott rendfőnök lett. Legjelentősebb kiadott műve az *Annotationes in regulam divi Augustini* (Velence, 1537), Szt. Ágoston

Pesti Gáspár, a rend vikáriusa, ki 1530-ban működött, és a következő munkáknak a szerzője: a) *Sermones exhortatorios ad viros religiosos, impressos Cracoviae 1531. Ubi...* b) *Opusculum sub titulo: Compendium Directorii in visitatione fratrum, impressum Cracoviae anno 1532. Hoc in... etc.*¹⁹

*Gyöngyösi Gergely = Gregorio Colio Pannonio: Commentaria in Cantica canticorum Salomonis,...*²⁰

Nagy Lajos király képe a Képes Krónikában

Az igen fejlett itáliai államok között Velence a tengeri kereskedelemben volt érdekelt. Ezért (Nagy) Lajos folytatott Velencével küzdelmet Dalmáciáért.

reguláinak gyűjteménye, 61 erkölcsi szabály latin szövege, mindegyik után 2-3 lapnyi magyar nyelvű magyarázattal. Fő műve a kéziratban maradt, ma jelenleg csak másolatokból ismert *Vitae fratrum Heremitarum*. A saját koráig terjedő rendi események szintéziséből a humanista magatartású tudós író ismerhetjük meg. Személyes hangú fejezetekben, első személyben számolt be élete eseményeiről, megjelenítő erővel rajzolja meg a rendtagok, világi urak, uralkodók portréit. Művelődéstörténeti érdekessége mellett írása betekintést enged a 15-16. sz. fordulóján a pálos rendi nagyon gazdag irodalmi életbe is. Gyöngyösi rendtörténeti munkájának fordítása: Arcok a magyar középkorból. A *Vitae fratrum...* a munkák fordítói: Árva Vince-Csanád Béla-Csonka Ferenc. Uo., 1983. V.I. és a *Varia Paulina* III. köt. Ua.

19 Lásd erről: A pálos íróról a Bakk István-Bakk Erzsébet: A Pálos szerzetesrend szerepe a magyar oktatásban, szerk. Gyárfás Ágnes (kiadás előtt)

20 *Commentaria in Cantica canticorum Salomonis*, Auctore R.P.F. Gregorio Coelio Pannonio Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae, olim monasterii ad S. Stephanum in Monte Caelio de Urbe Priore. Opus posthumum. Életéről annyit tudni, hogy 1537-től haláláig, a római Coelius-dombon, a Santo Stefano Rotondo mellett lévő pálos kolostor priorja volt. Gregorius Coelius Pannoniust korábban tévesen nem azonosították a kolostor korábbi priorjával, Gyöngyösi Gergellyel (1472–1545). Munkái: 1. *Collectanea in Sacram Apocalypsin D. Joannis apostoli et evangelistae dilecti a domino Jesu Christo*. Velence 1547. (További kiadásai: Párizs 1571, Nagyszombat 1672 és 1682), 2. *Commentaria in Cantica Canticorum Salomonis*. Viennae, 1681., 3. *Explanatio regulae S. patris Augustini*. Magyar nyelvű magyarázatokkal látott el. (Ezen munkáját, mely többször kiadott, Horányi is említi.)

Lajos, igazi lovagkirály, aki egyensúlyt tudott tartani a különböző főúri érdekcsoportok között, de mégis az 1351-ben kiadott törvényei a Szent Korona jogszerkezetét kodifikáltatta. *(törvénybe foglal)*

Az ősi nemzetségek vezetői Horváti Pál zágrábi püspök és testvére János (bán) által vezetett bárói ligák köré csoportosultak. Az erősen katolikus Lajos király felismerte, hogy a püspök köré szerveződő bárók jelentős birtokadományokat adnak a pálosoknak. A király véglegesen meg kívánta nyerni a Horváti-ligát, hogy a lányát meg tudja koronáztatni, ezért Velencéből hadi sarcként Remete Szent Pál ereklyéit el is hozattatta.

*„Nagy örömet okozott Lajos királynak, ki ez időben a hit örök vigasztalásait mindinkább kereste, hogy Velence Remete Szent Pál ereklyéit Alsáni Bálint és Horváti Pál püspökök által neki ajándékozta.”*²¹

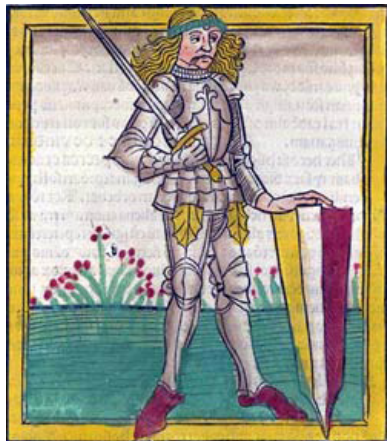
A fiú örökös hiánya miatt Lajos Mária lányának kívánta odaadni a királyi koronát. A Szent Korona sajátos apostoli jellege ezt nem engedte. A nő koronázása miatt a Horváti-liga tiltakozott, sőt a későbbiekben „Horvát(hy) János, a tengermelléki bán, testvére Horvát(hy) Pál, Zágráb püspöke Mária megbuktatására alakult szövetségnek már 1383-ban kitűzték a lázadás zászlaját.”²²

Az apostoli jogokat női uralkodó nem gyakorolhatja és ezért törvénytelen, illetve semmis a női koronázás. 1382-ben a Horvátiak ellenében mégis megkoronázták a 12 éves Máriát. A Garai Miklós nádor mögött levő liga a korona apostoli jogát megszegte. A Horváti Pál zágrábi püspök vezette bárói liga lemondatta Mária királynőt és az ő jelenlétében Székesfehérvárott az esztergomi érsek a Szent Koronával magyar királlyá koronázta Kis Károlyt (II. Károly néven). 1386-ban merénylettel megölik II. Károlyt. A Horváti-pártiak elfogadták Máriát és Erzsébetet, az anyakirálynőt, majd 1387-ben Mária szeme láttára megfojtják Erzsébetet. Mindez Luxemburgi Zsigmond hatalomra kerülését segítette elő.

Visegrádon Zsigmond király Bak Mihálynak és Bak Benedeknek megbocsátja a Horváti Pál volt zágrábi püspök familiaritásában elkövetett hűtlenségüket.²³ Korábban Zsigmond hatalomra jutásával elindult a Horvátiak köré csoportosult főurak teljes vagyonának elkobzása és a korona férfiuralkodót kapott, de a nemzeti párt súlyos vereséget szenvedett és a hatalomból is kiszorították egy időre.

Hunyadi János

A Garaiak és a Cilleiek a Horváti-párt²⁴ elkobzott birtokaiból az ország jövőjét befolyásoló

²¹ Szilágyi Sándor: A Magyar nemzet történet 1895. - Pór Antal-Schoenherr Gyula: Az Anjou ház és örököse 1301-1439. 1895.

²² Bak Endre: A Bak és Jancsó család története, Bp., Nyomtatott „Hunyadi Mátyás” Intézetében, 1883. p. 15. Bővebben erről: Frankl: Vilmos: A magyar nemzet története. II. f. 64. l.

²³ Katona XI. 204. – Fejér X/I. 336. (Pécsi püspöki lt).

²⁴ Horváthinak is írják. Lásd: Bunyitai Vincénél a Nagyvárad püspökség történetében.

ligát hoztak létre. Ezzel a csoporttal kellett az országrészben szerveződő, illegálisból kikerülő Hunyadiak köré csoportosuló ligának szembenéznie. Mi áll ma a kutató rendelkezésére?

Elsősorban az az anyag, amelyet a kortársak írtak, de nézzük Heltai Gáspár (Kaspar Helt) „Chronica az magyarok dolgairól” című munkáját. A Zsigmond királytól való származását erőltette Hunyadinak úgymint: „Hunyadi volt katonái, a veteránjai azt beszélik, hogy Hunyadi János Zsigmond király fia.” Ő éppen egy szóbeli hagyományra épít és az is igaz ugyan, hogy szász nyomdász lévén nem volt érdekében a Hunyadi család valós adatait közvetíteni. Miért kevésbé megbízhatók a hosszú évtizedek vagy pláne évszázadok utáni feljegyzések? Nézzük Teleki Sámuel, aki a marosvásárhelyi könyvtárat alapította, azt írja, hogy látta Hunyadi családfajának okiratát, de megsemmisítette, mert az „román” származását bizonyította. De ha figyelmesen megnézzük az alapító festményét Marosvásárhelyen, a marosvásárhelyi könyvtárban (Teleki-téka), láthatjuk a képen a körző és a vonalzó szimbólumát a festményen.

Sőt 1787-ben erdélyi alkancellárrá lett, s jó barátsági kötelékben volt Samuel von Brukenthallal.²⁵

Európában megvetett uralkodó ház lett a Habsburg, hiszen ők lettek Fráter György bíboros gyilkosai. A Habsburgokat III. Gyula pápa 150 évre kiátkozta e tettükért. A Habsburgok a pálos Fráter György bíboros gyilkosai felszámolták inkább az összes létező rendet, hogy végleg eltüntessék a magas szintű pálos tudósokat. Az erdélyi nemesség az illegitim Habsburgok női ágát sem látta szívesen a trónon. Az erdélyi főnemességet kizárták a felsőházból, pedig ők történelmileg is kapcsolódnak Fráter Györgyhez. A főrendházi tagsághoz csak egyéni adomány (császár) alapján juthattak az erdélyi családok. Így kizárták az erdélyi- székely ősfőnemességet a választásból. De még így is Mária Terézia megkoronázása erős ellenszenvet váltott ki. A női koronázást az erdélyi királyt választó családok sem támogatták. Az apostoli koronával nem lehet női fejet megkoronázni. Egyazon, a Szent Koronával összefüggő jogi probléma állt elő,

*Hunyadi János szobra Budaörsön
(Fotó: Gyuricza József)*

²⁵ Lásd erről a Teleki festményt S. Brukenthalt festették Teleki háterébe.

mint a Nagy Lajos király időszakában. Mária Terézia apostoli Koronával való megkoronázásával előállott jogsértést a fia folytatta az illegitim uralkodással, aki széjjelverette a történelmi magyar alapítású Pálos Rendet, amely a magyar történelem kontrollját is ellátta így nem volt akadálya annak, hogy végleges torzítás kerüljön a magyar történelembe és tovább folytatódhasson az ország etnikai átrendeződése is.

A Szent Korona nélkül (kalaposként) nem gyakorolhatja az apostoli jogot és a nemzet eredetének megváltoztatásával és a Hunyadiak valós származásának eltitkolása, majd torzítása, egyenes előzménye volt az első világháború kitörése magyarságra történő áthárításának. A jogsértés leállítása akkor történt meg, amikor a magyar nemzetgyűlés az erdélyi gróf Bethlen István miniszterelnök kezdeményezésére a Habsburg-Lotharingiai-házat trónfosztotta, 1921. október 20-án.

Végző tanulságként le kell vonnunk, ebből azt, hogy a Merániai-ház (Magyarországon egy megyényi területként) „jó példát” tudott adni később a Habsburgoknak arra, hogy egy grófságnyi ausztriai területről kiindulva, hogyan tudja átvenni egy hatalmas ország vezetését. Sőt utat nyitva arra, hogy nemcsak a vezetést, hanem még a koronás uralkodást is megszerezhették Magyarországon.

1780-ban a Pálos Rend megtöretésének, előjátékának időszakában a Hunyadi-okleveleket már elkezdik átírni. Több Hunyadi-oklevél mellett találjuk az átírás évének, 1780. évi megjegyzését. Vagyis, ha nincs Pálos Rend 1786 után, a Hunyadi családról új szempontokat is bele lehet építeni a magyar nemzet történetébe, hiszen a tudós rendnek már nincs rajta a kont-

rollja, népünk történetének írá-

sára sincs hatással. Tudjuk, sőt bizonyosra vehető a Hunyadi család kiemelten támogatta a magyar alapítású rendet. „A Hunyadi ősök birtokos magyar nemesek voltak a magyar királyok adományából és engedélyeikből címerhasználati joggal, több nemzedéken keresztül. Ezek azok az adottságok, amelyekre a kutatás eljutott. Szigorúan szem előtt tartjuk a megadott alapot, az alapvető tényeket: birtokos magyar nemesi család, címerhasználati joggal, több, tehát nem egy-két nemzedéken keresztül. Tehát ha meglevő oklevelekből indulunk ki, egy olyan családnak történetéből, mely a fenti adottságoknak megfelelni látszik. Ezen gondolatot pedig megad-

Hunyadi címer

A kalocsai érsek címere

ta az a legújabbban megtalált oklevélmásolat, mely 1837-ben József nádor parancsára négy példányban készült, amelyből kettő még ma is megvan. Az eredetét pedig a váci káptalan őrizte.” Az oklevelet Ulászló adta ki 1441. március 12-én, Márványkónél, hadba menet alkalmával. Ezen oklevél értelmében János, a verebélyi vajda fia és Boldizsár, az ő unokatestvére, valamint ennek fia, György, beiktatandó Sápon, Külső-Szolnok vármegyében. Még ma is látható a síremlék Mátraverebélyen.²⁶

Péter erdélyi alvajda síremléke a család címerével a mátraverebélyi templomban. Ez a Hunyadi-címer őse. A holló motívum közepén található²⁷

Hunyadi János magyar volt, ízig-vérig magyar, Péternek, a verebélyi vajdának, Erdély egykori alvajdájának fia, – ezt mondják az oklevelek és ezt hitelesíti a címer! Nézzük tehát az okleveleket:

1424. február 25-én kelt oklevelében.²⁸ 1447. szeptember 20-án: Hunyadi János kormányzó, Dénes esztergomi bíboros-érsek, János a bácsi és kalocsai egyetemes egyházak érseke.²⁹

Visszatérve a síremlékre, a körirata a következő: **HIC REQUIESCIT CORPUS STRE(nui) IMWI(cti) MILITIS MAG(ist)RI PET(ri filii) GEO(r)GY³⁰ OLI(m) VICEVAIVODE T(ranssilvaniae) FU(n)DATO(r)IS HUI(us) E(cclesiae) QU(i) OBIIT A. D. MCCCCIII** : Gyors, serény, győzhetetlen katona, *egykor Erdélynek alvajdája* és ennek a templomnak alapítója, ki meghalt az Úr 1403. évében.³¹

²⁶ Anj. okt. II. k. 567. 1.

²⁷ verebi Péter alvajda sírköve Mátraverebélyen, 1402. 85. kép

Erdély története I. kötet A kezdetektől 1606-ig. Makkay László, Mócsy András, Akadémia Kiadó: Budapest, 1988. Megjegyzés: A templom és síremlék fényképmásolatát leköszölte Békefi Remig: A pásztói apátság történetének II. kötetében, de ezzel bővebben nem foglalkozott.

²⁸ DL 65861

²⁹ Erről önálló tanulmányban emlékezünk meg.

³⁰ Az ő atyja György, mondja a sírfelirat. Ugyanezt: *Petrus, filius Georgii de Veréb*, azonban számos oklevél is mondja. A sok közül egynehány : DL 8775, DL 24489, DL 5477, DL 7206, DL 8871 etc. DL 8775: 1401. október 16. Bebek Detre nádor és az átirás 1401. november 24. Váci káptalan átirás 1402. április 9. Bebek Detre nádor DL 24489: kelt: 1391. 1392. május 1. Váci káptalan DL 5477: 1366. július 13. Kiadó: Kont Miklós nádor. DL 7206: 1386-05-08. Kiadó: Bebek Imre országbíró DL 8871: 1403. február 12. Kiadó: Garai Miklós nádor. Lásd még: *Ez a György a síremlékkal bíró Péter alvajda atyja*. DL. 177 és 176. (*Petrus, filius Georgii, filius Joannis de Veréb.*)

³¹ Fráter Lénárt: Hunyadi János eredete, Különlönyomat a Theologia 1935. évi II. kötet 2. számából, 1935. Budapest. Stephaneum nyomda

Mathias Rex

Hunyadi János fia, Mátyás király 1459. március 27-én bizonyítja, hogy eléje járult a Buda felett, Szent Lőrinc tiszteletére épült pálos kolostor vicarius generalisa: István testvér és a saját, valamint az egész Pálos Rend nevében bejelentette, hogy a rend egyes kolostorai és idegeinek között folyó perekben jogorvoslást a királytól kért. Mátyás igaz patrónusa és védelmezője a Pálos Rendnek, semmiféle bírói hatóság a király vagy a rend és az egyházak képviselőjének a beleegyezése nélkül proclamata congregatio generalis útján tartandó communis inquisitiót nem rendelhet el senkinek a kérésére sem, még kevésbé valakinek a kedvezésére. Fehérvárott kiadott oklevelében. Meghagyja tehát a nádornak, az országbírónak, továbbá helyetteseiknek és az ország

valamennyi más bírójának, hogy ettől kezdve a királynak, a Pálos Rendnek és az ország többi egyházának bármely perében ne merjenek congregatio generalis proclamata útján tartandó communis inquisitiót elrendelni.³²

Hunyadi János pecsétje

A magyarországi pálos központtól a XV. században portugál majd a spanyol, itáliai és a francia remetek is kérték, hogy a Pálos Rendhez társulhassanak.

A rend igen határozottan növekedett a monostorok száma egyre nőtt, újabb alapítások történtek Rómában, Ausztriában, Dalmáciában, Isztriában is.

Kutatások eredményeként ma már tudjuk, hogy a magyar írásbeliség mellett a rovásírást is használták. „A rovásírásnak az egyházi formája a pálos rovásírás.”

Később Ivanovics Pál generális előljáró 1653-ban megalapította a pálos szemináriumot Nagyszombatban, később rendi főiskolaként is működött. Mária-

Pálos barokk címer

32 DL 15340

völgyben pedig Kéry János pálos atyának köszönhetően Pozsony mellett megalakul a Pálos Egyetem.³³

A kor teológiai tanulmánykötetei, s a hazai katolikus nyomdák is közzétették a pálos írók műveit. Már tudjuk, hogy az 1772–1779-es években Ányos Pál, Virág Benedek, Verseggy Ferenc vezetésével szervezték meg a magyar arisztokraták a „Magyar Hazafiúi Társaságot”, amely a kezdődő reformmozgalom és a magyar szellemi élet irányítójává vált. A bécsi udvar megakadályozta intézményesülését, ám a Társaság így is a Magyar Tudományos Akadémia előfutára, és ez a kezdeményezés vitathatatlanul a pálosoké.³⁴

A magyarországi pálos kolostorokban 1786. március 20-án kihirdették II. József császárnak a rendet eltörlő rendeletét. A lengyel pálosok elkülönülési törekvése és a lengyel király, Stanislaw August Poniatowski követelése idézte elő, hogy a lengyel rendtartomány 1784-ben a magyar anyaországtól és rendfőnöktől különvált. Megalakult ezzel a lengyel kongregáció. Ez működik ma is Magyarországon.

I. Ferenc császár 1804. március 28-án így ír:

– *A pálosok visszaállításától el kell tekinteni.* Lipót programja sem kedvezett a magyar Pálos Rend újragondolásának, így a különböző kormányzati formák ötvözése, a titkos társasági kultúra egyes elemeinek beépítése a politikai gyakorlatba és a kompromisszumokat kiegészítő politikai zsarolás. Lipót kamatoztatni akarta a szerb-magyar és a magyar-román ellentéteket. Így hozta létre pl. a szerb kancelláriát. Ebben a légkörben született a Suplex Libellus Valachorum is. Az 1918-ban történő próbálkozások, hogy magyarokat a lengyel noviciátusban neveljenek, sikertelenek maradtak. Érdekes lenne ennek a kérdésnek az okait feltárni.

1934-ben, országos ünnepség keretében vehették át a Lengyelországból, Czestochowa-ból érkező lengyel pálos atyák a gellérthegyi Nagyasszonyunk sziklatemplomot. Végül, sajnos már csak heten öltöztek be pálosnak. A háború után néhány évvel, 1950. október 7. és december 5. között az országban a rendtagoknak a szerzetesházakat el kellett hagyniuk. De ennek ellenére a tagok toborzása titokban folytatódik, ekkor alakult a „klandesztin” pálosok szervezete,

Áldó Krisztus, ismeretlen helyről
1470-1480.

³³ Lásd erről a Bakk István-Bakk Erzsébet: Pálos szerzetesrend szerepe a magyar oktatásban, szerk. Prof. Dr. Gyárfás Ágnes, BME, Miskolc, 2012. 432-433. p. Kiadás előtt

³⁴ „Az 1772–1779-es esztendőben Ányos Pál, Virág Benedek, Verseggy Ferenc vezetésével itt szervezték lelkes magyar arisztokraták a „Magyar Hazafiúi Társaság”-ot, amely a kezdődő reformmozgalom a magyar szellemi élet irányítója volt. A bécsi udvar megakadályozta intézményesülését, ám a Társaság így is a Magyar Tudományos Akadémia előfutára, és a kezdeményezés vitathatatlanul a pálosoké.” Török József közlése alapján.

Szentéletű P. Árva Vince atya³⁵

P. Árva Vince atya Rómába felterjesztette a titkos pálosok névsorát, hogy elismerjék szerzetesi voltukat.³⁶ Boldog Özséb szentté avatási dokumentációja 738 év után került be a Vatikánba.

Patrubány Miklós, az MVSZ elnöke átadta Mons. Angelo Amatonak a P. Árva Vince atya felkérésére az általa összegyűjtött 17 kötetes anyagot Boldog Özséb szent életéről.³⁷

Az ausztráliai magyarok összefogásának eredményeként: Boldog Özséb kápolna (Marian Valley, Canungra) épült a Gold Coast-hoz 40 kilométerre lévő

Mons. Angelo Amato és Patrubány Miklós, az MVSZ elnöke (Vatikán)

35 Árva Vince (Rimóc 1932. október 14. - Budapest, 2008. december 15.)

36 A „klandesztin („földalatti”) szerzetesek az 1961-as évtől már egyedül vezeti a pálosok közösségét Árva Vince atya rendfőnöki megbízottként egészen 1989-ig. Ő Márianosztrán fordította magyarra Csonka Ferencce a Gyöngyösi Gergely középkori rendtörténetét. Ő terjesztette fel Rómába a „földalatti” pálosok névsorát, akiket II. János Pál pápa 1989 májusában ismert el a pálos szerzeteseket..

37 Bakk István: Miért fontos a magyar nemzet számára a Pálos-rend magyar központúsága? Elhangzott: 2008. augusztus 19-én az MVSZ 70. évfordulójára megtartott VII. Világkongresszusán. <<http://www.kincseslada.hu/magyarsag/content.php?article.610>> További ismeret e témában:

Dr. Juhász Miklós: Pálosok, magyar rend? Lengyel rend? p. 41. In: Magyar Pálosok I-III. Pálos emléknep a Pálos Rend teljes körű pápai jóváhagyásának 700. évfordulóján 2008. december 13. Bp., MVSZ. 2009.< <http://www.magtudin.org/Magyar%20palos%20%202.%20emleknep.htm>> 2009. június 10. és www.szentozseb.hu oldalakon. –Megjegyzés: Erről a kiadás alatt lévő a Pálosok a történelemben c. kötetben olvasható lesz.

Canungra közelében, a festői környezetben elhelyezkedő Marian Valley-ben (Mária-völgyben).

A két kontinenst, Európát és Amerikát összekötő közös szentünk Boldog Özséb atya. Kinek szellemiségét az elmúlt 700 esztendőben folyamatosan erősödni látjuk, hiszen mindannyian tudjuk, Özséb atya szellemi hagyatéka nyomán jön létre a 20 millió magyar összetartozásának érzése, akik e nagyvilágban élve imákkal erősítik Őt.

Boldog Özséb Kápolna – épült 2012-ben, Ausztráliában³⁸

---

38 Megjegyzés: Bakk István: Boldog Özséb-plébániatemplomok és a Boldog Özséb kápolna
<http://www.szentozsseb.hu/modules.php?name=topics&file=olvas&cikk=aktualis-4feb243a5e13e>
- A kápolna szentelése a btvhungary.eu oldalon is megtekinthető.

